

Drugie stwierdzenie jaskółki rudawej *Cecropis daurica* na Śląsku

The second record of Red-rumped Swallow *Cecropis daurica* in Silesia

Szymon Beuch

Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska
ul. św. Huberta 35, 40-543 Katowice
e-mail: szymon.beuch@gmail.com

Dnia 04.05.2013, około godziny 07:30, nieopodal niewielkiego śródpolnego zalewiska w Bytomiu-Miechowicach zaobserwowałem dorosłą jaskółkę rudawą *Cecropis daurica*. Ptaka zauważyłem, gdy leciał nisko nad polem rzepaku. Potem obserwowałem go przez kilkadziesiąt minut, gdy żerował wraz z dymówkami *Hirundo rustica*, oknówkami *Delichon urbicum* i brzegówkami *Riparia riparia* nad polem lub zadrzewieniami. Kilka razy jaskółka rudawa latała w odległości około dwóch metrów ode mnie. Udało się ją wówczas sfilmować i sfotografować. Po pół godzinie na miejsce dotarli poinformowani o obserwacji – Justyna Lewandowska, Radosław Gwóźdź i Wojciech Miłosz. Ptaka odnaleźliśmy ponownie przy brzegu zalewiska „Bagno Bączek”, gdzie co chwilę pojawiał się żerując nisko nad wodą, niemal na wyciągnięcie ręki. Tam wraz z nowo przybyłymi Jackiem Betleją i Stanisławem Czyżem obserwowaliśmy jaskółkę do około godziny 10, kiedy zwiększyła pułap lotu i oddaliła się w stronę stawu Brantka.

W późniejszych godzinach (około godz. 14 i 16) udało się odnaleźć jaskółkę rudawą jeszcze kilku osobom (łącznie ptaka widziało 12 osób). Ostatni raz obserwowałem ją o godzinie 19:50, kiedy żerowała pomiędzy „Bagnem Bączek” a stawem Brantka na dość dużej wysokości. Następnego dnia ptaka nie stwierdzono w tym miejscu.

Obserwowany ptak był tej samej wielkości i proporcji co widziane jednocześnie dymówki. Z wierzchu, w oczy rzucał się przede wszystkim rudy kuper, u nasady ogona wyraźnie bledszy. Głowa, plecy, skrzydła i ogon wydawały się czarne. Dopiero z bliska można było zauważyć, że plecy mają granatowo opalizujący odcień, a na karku występuje żółto-ruda obroża. Brzuch, pierś, spód głowy i pokrywy podskrzydłowe były bladożółte. Z bliska można było dostrzec cienkie, podłużne, brązowe kreskowanie na piersi. Pokrywy podogonowe były czarne, co mocno kontrastowało z jasnym spodem ciała. Skrajne sterówki były wyraźnie dłuższe od reszty. Ptak co jakiś czas składał ogon,

Fot. 1. Dorosła jaskółka rudawa *Cecropis daurica* obserwowana nad „Bagnem Bączek” w Bytomiu (fot. S. Beuch)

Photo 1. Adult Red-rumped Swallow observed near Bączek Swamp in Bytom

przez co skrajne sterówki tworzyły jeden cienki „ogonek”. Charakterystyczną cechą obserwowanego osobnika była duża biała „plama” na plecach, będąca prawdopodobnie efektem rozczochrania lub miejscowego braku piór. W porównaniu do innych gatunków jaskółek, ptaka wyróżniało również zachowanie. Co jakiś czas jaskółka rudawa rozkładała szeroko skrzydła i ogon przez co jej lot stawał się zaskakująco powolny. W tej pozycji zataczała szerokie koła. Taki sposób latania był na tyle charakterystyczny, że ułatwiał wychwycenie jej w stadzie kilkudziesięciu innych jaskółek. Zachowanie to jest typowe dla tego gatunku (Turner i Rose 2010).

Obserwacja uzyskała pozytywne orzeczenie Komisji Faunistycznej (Komisja Faunistyczna 2014). Jest to dziesiąte stwierdzenie jaskółki rudawej w Polsce. Poprzednich obserwacji dokonano: w latach 1982 i 1987 na Podkarpaciu, w roku 1991 w Leszczyńskim, w 2003 r. na Pomorzu Zachodnim, w 2005 r. na Północnym Podlasiu, w 2006 r. dwa stwierdzenia – pod Gdańskiem i ponownie na Pomorzu Zachodnim, w 2007 r. w woj. lubuskim i w roku 2010 w Wielkopolsce (Tomiałojć i Stawarczyk 2003, Komisja Faunistyczna 2006, 2007, 2008, 2011). W roku 2013 oprócz obserwacji z Bytomia gatunek ten widziano 12 maja w Przerębie pod Oświę-

cimem, co było jedenastym stwierdzeniem w kraju (Komisja Faunistyczna 2014).

Opisywana tu obserwacja jest też drugim stwierdzeniem jaskółki rudawej na Śląsku po obserwacji z 30.07.2007 r. ze Zbiornika Dychowskiego w województwie lubuskim (Czechowski 2007).

Jaskółka rudawa zasiedla większą część Azji (podgatunki *C. d. daurica*, *C. d. japonica*, *C. d. nipalensis*, *C. d. hyperythra* i *C. d. erythropygia*), a jej osiadła populacja zamieszkuje Afrykę środkową (*C. d. kumboensis*, *C. d. emini*, *C. d. domicella* i *C. d. melanocrissus*). W Europie ptak ten (podgatunek *C. d. rufula*) gniazduje w pasie śródziemnomorskim, szczególnie na Półwyspie Iberyjskim (ok. 64% populacji) i Bałkańskim (ok. 36%) (Hagemeijer i Blair 1997). Liczebność europejskiej populacji jaskółki rudawej wykazuje trend wzrostowy połączony z ekspansją terytorialną w kierunku północnym (Turner i Rose 2010). Zjawisko to obserwowane jest już od połowy XX wieku. Gatunek zaczął wówczas kolonizować nowe kraje rejonu śródziemnomorskiego. Na przykład w roku 1963 stwierdzono pierwszy lęg we Włoszech. W latach osiemdziesiątych gniazdowało tu już 10-25 par, a w roku 2003 krajową populację szacowano na 20-50 par. W podobnym okresie jaskółka rudawa zaczęła gniazdować we Francji, a na początku XXI w. notowano tu już 71-81 par lęgowych. Wzrost liczebności i ekspansja w kierunku północnym przebiegała również w rejonie Bałkanów. W roku 1975 znaleziono pierwsze gniazdo w Rumunii, a w roku 2002 ich liczba wzrosła do 240 (Cramp 2009). Taki trend liczebności populacji u jaskółki rudawej utrzymuje się nadal (BirdLife International 2014). Przy-

czyny tego zjawiska są niejasne. Przypuszcza się, że wynika to z coraz częstszego zakładania gniazd w miejscach antropogenicznych, gdzie łatwiej o pokarm (del Hoyo i in. 2004). Jaskółka rudawa nie była nigdy ściśle związana z budynkami, tak jak dymówka. W wielu miejscach ptak ten buduje gniazda na półkach klifów, lub w sklepieniach jaskiń górskich. Ostatnio jednak ten trend się odменя. Na przykład w Bułgarii ponad 1/3 gniazd zakładana jest pod mostami (Turner i Rose 2010).

Pomimo dużej liczebności europejskiej populacji lęgowej (100.000 – 430.000 par) jaskółka rudawa jest gatunkiem bardzo rzadko spotykanym na północ od łęgowisk (Wilson i in. 2006, Cramp 2009). W Austrii, która leży dość blisko zwarłego zasięgu, do roku 2013 odnotowano tylko 22 stwierdzenia (www.club300.at). W Niemczech, od roku 2002, obserwowano ją 42 razy, z rekordowym rokiem 2013 kiedy dokonano aż 7 stwierdzeń (www.club300.de). W Czechach widziano ją tylko 5 razy – w roku 2003, oraz dwukrotnie w latach 2011 i 2013 (<http://fkco.cz>). Zastanawiająca jest stosunkowo duża liczba stwierdzeń w krajach skandynawskich, zwłaszcza w niewielkiej Danii, gdzie jaskółkę rudawą notowano już co najmniej 65 razy (www.netflug.dk).

Najwięcej obserwacji jaskółki rudawej w Europie Środkowej dokonuje się wiosną. W Austrii wszystkie stwierdzenia przypadły na kwiecień i maj (www.club300.at). W Niemczech w latach 2002-2013 w kwietniu i maju miało miejsce aż 37 spotkań. Kolejne 4 przypadły na miesiące letnie i jedna, wyjątkowo późna, na początek li-

stopada (www.club300.de). W Polsce miesięczny rozkład obserwacji jaskółki rudawej wygląda następująco: kwiecień – 1, maj – 6, czerwiec – 1, lipiec – 1, październik – 1, listopad – 1 (Tomiałojć i Stawarczyk 2003, Komisja Faunistyczna 2008, 2011, 2014). Warte odnotowania jest późnojesienne stwierdzenie młodego ptaka dnia 23.11.2006 r. w Międzyzdrojach (Kajzer 2010). Jest to prawdopodobnie najpóźniejsza obserwacja jaskółki rudawej w tej części Europy. W Danii, gdzie odnotowano najwięcej spotkań, najpóźniejsze miały miejsce w październiku.

Summary

On 4th May 2013 an adult Red-rumped Swallow was observed near a small pool surrounded by agricultural landscape in Bytom (Upper Silesia). The bird was foraging among Barn Swallows, House Martins and Sand Martins from dawn to dusk that day. Pictures of the bird were taken. It was the tenth record of Red-rumped Swallow in Poland and the second in Silesia.

Literatura

- BirdLife International** 2014. Species factsheet: *Hirundo daurica*. Pobrano z <http://www.birdlife.org> dnia 18/04/2014.
- Cramp S.** 2009. Birds of the Western Palearctic. BirdGuides [CD ROM]. Oxford University Press, Oxford.
- Czechowski P.** 2007. Obserwacja jaskółki rudawej *Cecropis daurica* na Ziemi Lubuskiej. Przegąd Przyr. 18: 140–141.
- Hagemeijer W.J.M., Blair M.J.** 1997. The EBCC Atlas of European Breeding Birds: Their distribution and abundance. T & A Poyser, London.
- del Hoyo J., Elliott A., Sargatal J.** 2004. Handbook of the Birds of the World. Tom 9: Cotingas to Pipits and Wagtails. Lynx Edicions.
- Kajzer Z.** 2010. Późnojesienna obserwacja jaskółki rudawej *Cecropis daurica* na wybrzeżu zachodnim. Ptaki Pomorza 1: 91–93.
- Komisja Faunistyczna** 2006. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2005. Not. Orn. 47: 97–124.
- Komisja Faunistyczna** 2007. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2006. Not. Orn. 48: 107–136.
- Komisja Faunistyczna** 2008. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2007. Not. Orn. 49: 81–115.
- Komisja Faunistyczna** 2011. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2010. Orn. Pol. 52: 117–149.
- Komisja Faunistyczna** 2014. Rzadkie ptaki obserwowane w Polsce w roku 2013. Orn. Pol. 55: 181–218.
- Tomiałojć L., Stawarczyk T.** 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. Polskie Towarzystwo Przyjaciół Przyrody „pro Natura”, Wrocław.
- Turner A., Rose C.** 2010. A Handbook to the Swallows and Martins of the World. Christopher Helm Publishers, London.
- Wilson J. D., Akriotis T., Balmer D. E., Hatton L., Miller S.** 2006. Biometrics and wing moult of migrating Red-rumped Swallows *Hirundo daurica* in Greece. Ringing & Migrating 23: 57–61.